Ville Lähde

”Ei tuumaakaan periksi” - terrorismin retoriikasta

Lontoon pommi-iskujen jälkeisissä puheissaan Iso-Britannian pääministeri Tony Blair siirsi eurooppalaista terrorismikeskustelua aimo askeleen kohti yhdysvaltalaista retoriikkaa. Yksinkertaistavat terrorismin tulkinnat eivät toki ole olleet yhdysvaltalaisten poliitikkojen yksinoikeus, mutta eurooppalaiseen keskusteluun on mahtunut edes hieman näkemysten rikkautta. Terroritekojen taustojen pohdinta on ollut mahdollista, ja niiden tekijöistä on voinut puhua ilman mustavalkoista moraalista akselia. Uusissa lausunnoissaan Blair piirsi kuvaa terroristista kategorisesti tuomittavana yksilönä ja terrorismista yhtenäisenä ”kieroutunutta logiikkaa” toteuttavana ilmiönä. Millaista poliittista maailmankuvaa tällainen retoriikka tukee?

Heinäkuun 26. päivänä pitämässään kuukausittaisessa lehdistöesiintymisessä Tony Blair joutui jälleen vastaamaan kysymyksiin Lontoon pommi-iskujen yhteyksistä Irakin sotaan. Aiemmin hän oli kieltänyt ainakin suoran yhteyden tapahtumien välillä ja korostanut sen sijaan Al-Qaida -verkoston pitkää historiaa ja sen taustalla olevaa ”pahuuden ideologiaa”[1]. Nyt äänensävy oli muuttunut, ainakin näennäisesti. Blairin mukaan yhteys Irakiin on olemassa, mutta vain terroristien retoriikassa. He käyttäisivät kyllä mitä tahansa asiaa, Irakia tai Afganistania, oikeuttaakseen pommi-iskuja ja rekrytoidakseen uusia jäseniä. Ennen näitä konflikteja he olivat käyttäneet jotain muuta. Blair vaati terrorismin kohtaamista juuri tällä ajattelun tasolla.[2]

Suurin muutos Blairin puheessa oli, että hän yksikantaan kieltäytyi keskustelemasta Irakin sodan ja terrori-iskujen välisistä suhteista. Hänen mukaansa tällainen keskustelu antaa aseita terroristien käsiin, sillä se luo illuusion terroritekojen oikeutuksesta. Terroristeille ei saa ”antaa tuumaakaan periksi”, vaan heidän toimensa on tuomittava kategorisesti. Terrori-iskujen laajemmista yhteiskunnallisista taustoista puhumisen sijaan asetuttava ”heidän ideologiaansa” vastaan – ”heille” ei saa antaa edes oikeutuksen tai (teko)syyn hiventä. Blair loi kuvaa vääristynyttä logiikkaa käyttävistä kiihkoilijoista, jotka löytävät oikeutusta teoilleen mistä tahansa, jos heille annetaan tilaisuus. Samalla hän laajensi näkökulmaa Al-Qaidasta terrorismiin yleensä ja niputti joka ainoan terroriteon ja -ryhmän yhtenäisen ilmiön osaksi.

Pelottavinta Blairin julistuksessa on, että se mitä todennäköisimmin löytää hedelmällistä maaperää. Yhdysvaltalaisen äärioikeiston retoriikka ei tahdo toimia Euroopassa, mutta Blair osasi pukea sisällöllisesti hyvin samanlaisen ajatuksen harkitumpaan asuun. Hän ei vedonnut tiukkaan moraaliseen tai uskonnolliseen käsitteistöön vaan pyrki sälyttämään vastuun kuulijoille itselleen – tiedotusvälineille, poliitikoille ja viime kädessä tavallisille kansalaisille. ”Sotaa terrorismia vastaan” käytäisiin käsitteellisellä tasolla. Kriittiset äänenpainot vaikuttivat tästä näkökulmasta anteeksiantamattoman naiiveilta. Mitä ilmeisimmin Blair ymmärtääkin hyvin, kuinka tärkeä rooli käsitteellistämisellä on politiikassa. Ongelmien pukeminen uuteen asuun muokkaa niitä uudelleen jopa niin, että kriittinen ajattelu vaikeutuu. Blair otti käyttöön sanan ”terrorismi” koko käsitteellisen voiman. Tällaisessa tilanteessa terrorismin käsitteistön tuntemus on välttämätön voimavara.

Sanat kamppailun välineinä

Sanoilla on valtaa elämässämme. Tämän sanominen on niin totunnaista, että se tuntuu latteudelta. Onhan meillä lukuisia lausahduksia, jotka esittävät asian pähkinänkuoressa.

Valokuva Kimmo Jylhämö

Valokuva Kimmo Jylhämö

Miekkaa mahtavampi ja niin edelleen. Mutta tuttuudella on oma vaaransa, sillä se tekee asioista itsestäänselvyyksiä, lausumattomia oletuksia, joista ei enää tarvitse puhua. Vaikka me kaikki tiedämme, tai väitämme tietävämme, että sanoilla on voimaa ja että ne on ladattu merkityksillä, me niin kovin helposti liu'umme pintatason puheeseen. Siinä käytämme ja kuuntelemme sanoja aivan kuin niiden merkitys olisi ristiriidaton ja selkeä. Tällainen karrikoitu versio ns. peilimetaforasta on hyvinkin elossa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Sanoihin suhtaudutaan kuin välineisiin, jotka vain kuvaavat yhteiskunnallista todellisuutta. Kun todellisuus muuttuu, sanat muuttuvat perässä.

Tämänkaltainen epäproblemaattinen asenne lienee joissain tilanteissa elämän välttämättömyys, sillä välitöntä arkea ei voi elää jatkuvan kyseenalaistamisen kierteessä. Eteemme kuitenkin tulee asioita, jotka ovat monimutkaisempia ja vaikeampia. *Terrorismi* on läsnä joka päivä nykyisessä maailmassa. Vaikka asia itse on ilmiselvästi ristiriitojen kohde, sanaa käytetään kuin se olisi nimi selvästi ja objektiivisesti rajatulle ilmiölle. Tällöin unohdetaan olennainen eronteko sanan ja käsitteen välillä. Sanat eivät ole vain sanoja, vaan niihin liitetään monin tavoin määriteltyjä käsitteitä. Mikäli antaudumme valmiille määrittelyille, me luovutamme pois valtaa ymmärtää maailmaa ja sen ilmiöitä. Jos puhumme *terroristeista* kuin objektiivisesti rajatusta ilmiöstä, me otamme käyttöön valmiin tavan erotella ihmisiä ja yhteisöjä. Alamme puhua "heistä" tai "niistä".

Sanoilla on voimaa, mutta hyvin eri tavoin. Joillakin on niin pitkä historia, että niihin on kerrostunut sukupolvien ajan käsitteellistä painolastia, jota emme enää tunnista. Ne määrittävät maailmankuvan perusteita jakamalla maailmaa perustavasti erilaisiin alueisiin: luontoon ja kulttuuriin, edistykseen ja primitiivisyyteen, maalliseen ja jumalalliseen. Tällaisista kulttuurisesti vahvoista rajauksista tulee "luonnollistuneita" kuvauksia maailmasta, osa asioiden normaalia tilaa[3].

Silloin tällöin sanoista tulee kuitenkin kamppailun areenoita, joilla väännetään kättä keskeisistä poliittisista, uskonnollisista tai moraalisista ideoista. Näin voi käydä edellä mainituille "suurille sanoille", mutta sanoja myös synnytetään tai aktivoidaan hetken tarpeeseen. Kyse on siitä, että sanan merkitystä pyritään määrittelemään ja omat merkitykset yritetään saada osaksi yhteiskunnallista todellisuutta. Toisella tavoin ilmaistuna käydään kamppailua siitä, millaisia käsitteitä sanojen ilmiasuun liitetään. Sanoihin kanavoidaan näkemyksiä maailmasta.

Näiden kamppailujen tunnistaminen on vaikeaa, eikä se onnistu ilman pysähtymistä, tarkkailua ja kriittistä ajattelua. Sillä juuri sanojen *samuus* peittää alleen käsitteiden erot ja niiden määrittelyyn liittyvän vallan. Sanojen samuus luo esimerkiksi illuusion siitä, että eri osapuolet keskustelevat samasta asiasta – vaikka kamppailua käydään siitä, mistä ylipäänsä puhutaan, millainen maailma tässä ja nyt on. Veristen konfliktien keskellä käydyt keskustelut siitä, "ketkä ovat lopultakin terroristeja", ovat tästä pelottava esimerkki. Kyse ei ole siitä, että objektiivista nimikettä leimattaisiin eri ihmisiin hyvin tai huonoin kriteerein. Konfliktin osapuolet kamppailevat erilaisista tavoista tulkita tilannetta ja siitä, mistä siinä on kyse. Tony Blairin retoriikka tähtää paikallisten terroriiskujen taustan sulkeistamiseen ja ilmiön tulkitsemiseen yhdestä reaalipoliittisesta asemasta käsin. Tällaisessa maailmassa puheen ja kirjoituksen pintatason alle sukeltava kriittinen ajattelu on yleisinhimillinen velvoite.

”Modernin politiikan historiassa yhteiskuntasopimuksen piiriin ulottaminen ja siitä sulkeminen ovat olleet vähintään yhtä merkityksellisiä kuin etninen tai kulttuurinen poissulkeminen nimeämällä primitiiviseksi, barbaariseksi tai eläimelliseksi. Sivistyneen yhteiskunnan ulkopuolelle suljettu menettää oikeutensa ja lopulta ihmisyytensä – terroristista on tullut rikollisen äärimmäinen muoto.”

Terrorismi sivistyksen tuolla puolen

Terrorismi lienee tämän hetken kamppailusanoista tutuin ja vaikein. Sillä on kuitenkin yli parisataavuotinen historia, jonka varrella sitä on käytetty kuvaamaan hyvin erilaisia ilmiöitä. Sen juuret ovat Ranskan vallankumouksen *terrorissa*, jolloin se liittyi systemaattiseen kauhun voimalla hallitsemiseen. 1800-luvulla sana yhdistyi erilaisten ryhmittymien attentaatteihin järjestysvaltaa ja valtionpäämiehiä vastaan. Tuolloin ”terroristi” ei ollut vielä yksinomaan kielteinen termi, vaan attentaattien tekijät käyttivät sitä ylpeästi omana nimikkeenään. Vasta vuosisadan vaihteen lähestyessä ja etenkin 1900-luvun siirtomaiden itsenäistymiskamppailujen myötä terrorismin käsite alkoi saada nykyistä muotoaan. Sanalla pyrittiin leimaamaan toinen osapuoli laittomaksi ja moraalittomaksi, sääliä ansaitsemattomaksi. Aikakaudelta periytynyt iskulause ”Toisen terroristi on toisen vapaustaistelija” kuvastaa syntynyttä sanojen taistelua, kun itsenäisyyssotien osapuolien moraalisesta ja laillisesta statuksesta kamppailtiin.

Viimeisten vuosikymmenten kuluessa terrorismin merkitys on muuttunut yhä kategorisemmaksi: siitä on tullut poissulkemisen väline. Terroristi on suljettu vakiintuneen järjestyksen ja sen käyttäytymisnormien ulkopuolelle, äärimmäisimmillään jopa puhtaan pahuuden alueelle. Toisin kuin sotilas, kapinallinen, vapaustaistelija tai vastarintataistelija, hän ei ole kukaan meistä, vaan pohjimmiltaan jotain aivan muuta. Modernin politiikan historiassa yhteiskuntasopimuksen piiriin ulottaminen ja siitä sulkeminen ovat olleet vähintään yhtä merkityksellisiä kuin etninen tai kulttuurinen poissulkeminen nimeämällä primitiiviseksi, barbaariseksi tai eläimelliseksi. Sivistyneen yhteiskunnan ulkopuolelle suljettu menettää oikeutensa ja lopulta ihmisyytensä – terroristista on tullut rikollisen äärimmäinen muoto. Sotavankien ja jopa sotarikollisten, vaikkapa etnisiin puhdistuksiin osallistuneiden, kohteluun tarkoitetut käyttäytymissäännötkään eivät tunnu hänen kohdallaan pätevän. Guantanamo Bay on tästä vain yksi esimerkki. Irakin sotaa näyttävästi vastustanut ja yhteistä laillisuutta peräänkuuluttanut Ranska omaa kenties maailman äärimmäisimmän terrorilainsäädännön, joka antaa oikeudet syöstä ihmisiä täydelliseen oikeudettomuuden tilaan.

Tässä mielessä on harhaanjohtavaa edes puhua terrorismin historiasta muuten kuin käsitteen historiana. Sillä sekä terrorismin käsitteistö että sen kohteena olevat konkreettiset ilmiöt ovat jatkuvassa muutoksessa. Kuinka mielekästä on lopulta vetää yhtäläisyysmerkkejä Juudean seloottien, muinaisten assassiinien, Britannian koneensärkijöiden, Ranskan vallankumouksellisten ja monien myöhempien ”terroristien” välille? Tutkimuksellisena ja sotilasteknisenä käsitteenä terrorismia on yritetty määritellä mitä moninaisimmin tavoin. Tällä tavoin rajattuna voidaan toki yrittää kirjoittaa terroristisen toiminnan historiaa, luetella tapauksia ja etsiä yhtäläisyyksiä. Mutta kun sana on niin läpeensä politisoitunut, kuinka elinkelpoisia tällaiset harkitut määritelmät lopulta ovat? Ainoaksi kriteeriksi kutistuu lopulta *voiman tai väkivallan käyttö* mitä erilaisimmissa tilanteissa. Tappaminen ei kuitenkaan tietysti ole ”terroristien” erityispiirre. Jotta olisi mielekästä käyttää yhtä käsitettä, olisi ilmiöiden välillä oltava mielekkäämpiä yhtäläisyyksiä. Mutta samuuden löytäminen ei ole vain historiallinen vaan myös tämän hetken ongelma, ja se paljastaa tällaisten kategorioiden perimmäisen ongelmallisuuden.

Samanlaisia vai erilaisia tekoja?

Nykyisessä terrorismikeskustelussa on oireellista se, että terrorismille yritetään löytää yleispäteviä ja kaikkialle soveltuvia määritelmiä. Eri valtiolliset ja ylivaltiolliset instituutiot ovat esittäneet omia määritelmiään, joiden avulla voitaisiin määritellä, onko jossain teossa kysymys terrorismista. Tämä heijastuu niin uutiskielessä kuin arkisessa keskustelussa, jossa terrorismista tulee objektiiviselta vaikuttava määre. Terroristit ovat ”niitä”. Juuri tätä käsitteellistä resurssia Blair käytti hyväkseen puheessaan niputtaessaan yhteen ihmisiä Turkissa, Egyptissä, Palestiinassa, Madridissa, Lontoossa ja New Yorkissa. Tämä mahdollistaa yksinkertaistavan siirtymän ”nuo ihmiset” – ”heidän toimintatapansa” – ”heidän ajattelutapansa” – ”yksi ideologia”. Näin unohtuvat paitsi erilaisten terrorismin määritelmien taustalla olevat intressit, myös terroritekojen taustalla oleva yhteiskunnallinen dynamiikka.[4]

Tässä päädytään kieroon noidankehään. Mitä moninaisimmat yksilöt ja ryhmät on ensin yhteiskunnallisessa keskustelussa enemmän tai vähemmän mielivaltaisesti asetettu saman nimittäjän alle. Perusteena loppujen lopuksi on vain se, että he ovat käyttäneet jonkinlaista väkivaltaa tai uhanneet sillä eivätkä he kuulu laillistettujen väkivallan käyttäjien piiriin[5]. Toiseksi oletetaan, että koska kaikki nämä

”Vallitseva tapa määritellä terrorismia on valheellisen objektiivinen, sillä se pukeutuu sotilasteknisen termin kaapuun. Terrorismi on esimerkiksi väkivallan käyttöä poliittisten päämäärien saavuttamista varten niin, että se kohdistuu myös tai ensisijaisesti siviiliväestöön. Sen tarkoituksena on politiikkaan vaikuttaminen kauhua ja epäjärjestystä aiheuttamalla.”

ihmiset on nimetty samalla tavalla, tämä nimittäjä todella kertoo jotain maailmasta – heillä on siis *oltava* jotain yhteistä. Koko ajatteluketju kulkee takaperin ja päätyy siihen perverssiin lopputulokseen, että erilaisille ”terrorismin muodoille” aletaan etsiä yleisiä selityksiä.

Väkivallanteon kohteeksi joutuneen yksilön kohdalla, etenkin jos hän kuolee, määrittelyt tietysti menettävät merkityksensä. Tämän inhimillisen ulottuvuuden unohtaminen on aina vaarallista. Mutta se liioin ei saa muodostua tekopyhäksi esteeksi ymmärryksellemme. Juuri siksi, että ihmisiä kuolee ja vammautuu, juuri siksi, että konfliktit jumiutuvat sukupolvien noidankehäksi, on meidän päästävä yksinkertaistavien nimikkeiden ja niiden piilomoralismin taakse.

Terrorismin selityksistä

Etenkin viime vuosien näkyvien itsemurhaiskujen myötä on terrorismikeskustelussa alettu korostaa yksilötason selityksiä. Terrorismi on ilmiönä riisuttu yhteiskunnallisesta luonteestaan ja sitä on pyritty palauttamaan yksilön psyykeen, kasvutaustaan tai ideologiaan. Terroristi on häiriintynyt, harhaanjohdettu, fundamentalisti tai moraaliton yksilö. Äärimmäisenä tuloksena on pahan mystifiointi, terroristin leimaaminen parantumattomasti mielisairaaksi tai yksinkertaisesti pahaksi (psykopaatti lienee maallistunut muoto absoluuttisesta pahasta)[6].

Tämä tekee mielekkään keskustelun vaikeaksi, sillä kaiken tasoisesta *ymmärtämisestä* tulee kiellettyä. Tony Blairin vetoomus oli muutos brittiläisessä poliittisessa retoriikassa, mutta ajatus on monasti esitetty. Välittömänä shokkireaktiona vaikkapa Beslanin tapahtumiin ymmärtämisen kielto on inhimillistä, mutta vakiintuneena ajattelutapana se on vaarallista. Se estää meitä näkemästä ketään ”terroristiksi” kutsuttua ihmisenä, jolla on esimerkiksi kasvuhistoria pitkittyneessä konfliktissa. Pahuutta tai epäinhimillisyyttä ei saa ymmärtää, sillä se on moraalin ja sivistyksen tuolla puolen, tuntemattomalla alueella. Keskustelu asettuu ikään kuin vahingossa oletetun objektiivisen moraalitotuuden piiriin, jossa tekoja tarkastellaan puhtaina, irti taustastaan.

Väkivallan monopolit

Ironista koko tässä asetelmassa on se, että ”tavallisia” konflikteja ei aseteta samanlaisen yksisilmäisen tarkkailun alle. Yhä useampi on valmis tuomitsemaan terrorismin suoralta kädeltä kategorisesti, mustavalkoisesta moraalisesta asetelmasta käsin. Tavallisissa konflikteissa, joissa eri osapuolilla on mahdollisuus piiloutua laillisuuden kaavun alle, ei tekoja tuomita niin herkästi. Kenties vastenmielisin osa Blairin puhetta oli hänen moraalinen närkästyksensä toimittajille siitä, että kukaan voi edes yrittää vertailla siviiliuhrien kohtaloa liittouman sotatoimissa ja pommi-iskuissa. Hänen mukaansa pelkkä samankaltaisuuden *(equivalence)* pohtiminen antaa tukea terroristien logiikalle. Siitä on ”päästävä eroon”, jos terrorismi halutaan nujertaa.

Tavallisissa konflikteissa kyse on organisoituneesta, institutionalisoituneesta väkivallasta, jonka monopoli on vain laillistetun vallan edustajilla. Ainoastaan silloin, kun monopolisoidun väkivallan ”hyviä tapoja” rikotaan, asettuu konflikti tarkemman moraalisen tarkastelun kohteeksi. Juuri siksi termi ”valtioterrorismi” ei ole koskaan saavuttanut samanlaista voimaa, sillä siinä liikutaan kiusallisella alueella. Konfliktin eri osapuolet saattavat toimia loppujen lopuksi hyvinkin samoin tavoin, mutta väkivaltamonopolin ulkopuolinen väkivalta on huomattavasti helpommin tuomittavissa. Sen tekijät ovat lähtökohtaisesti väärässä, kun taas vakiintuneen vallan kohdalla vääryyden todistustaakka on melkoisen suuri. Juuri tämä epäsuhta paljastaa sen, miten tekopyhä terrorismiin liittyvä moraalinen asetelma on. Mitä kirjavin ilmiöjoukko voidaan alistaa tuomittavaksi ilman todisteiden ja taustan tutkimista, tai jopa nimetä absoluuttiseksi pahaksi. Väkivalta muissa muodoissaan, vaikka se kohdistuisi siviileihin, sivullisiin, viattomiin, tapahtuu periaatteessa laillisuuden ja moraalisuuden piirissä, kunhan siinä noudatetaan yhteisiä sääntöjä. Sillä loppujen lopuksi rikollinenkin on osa oikeusjärjestystä ja kapinallinen osa yhteiskuntajärjestystä – edes näiden välttämättömänä peilikuvana – mutta terroristi on täydellisesti tämän kaiken ulkopuolella.

Vallitseva tapa määritellä terrorismia on valheellisen objektiivinen, sillä se pukeutuu sotilasteknisen termin kaapuun. Terrorismi on esimerkiksi väkivallan käyttöä poliittisten päämäärien saavuttamista varten niin, että se kohdistuu myös tai ensisijaisesti siviiliväestöön. Sen tarkoituksena on politiikkaan vaikuttaminen kauhua ja epäjärjestystä aiheuttamalla. Tätä kaikkea tehdään kuitenkin yhtä lailla univormu päällä kuin ilman, niin kirveillä nykyisessä Algeriassa kuin hävittäjien tähtäinristikon takaa Jugoslavian siviilipommi-

tuksissa. Näennäisobjektiivisen määritelmän pintakerroksen alla on lopulta väkivallan käytön oikeuden rajaaminen itselle ja toiselta pois. Tällaisen terrorismimäärittelyn ytimessä on lopulta se, että konfliktin toinen osapuoli ei kykene sotimaan suuren koneiston turvin.

Pitäisi olla ilmiselvää, että yksittäisten väkivallantekojen tai väkivaltakampanjoiden tarkastelu itsessään on eri asia. Itse asiassa erillistarkastelu on äärimmäisen tärkeää, koska vasta sen kautta voidaan tehdä mielekkäitä vertailuja ilman poliittisten kategorioiden pakkopaitaa. Toimintalogiikaltaan Irakin pommi-iskukampanjat siviilejä vastaan ja terroripommitukset sodankäyntimuotona ovat aivan samanlaisia. Toisaalta, mitä ilmeisimmin Irakin ”terrorismiin” kuuluu hyvin erilaisista taustoista kumpuavaa toimintaa. Erillistarkastelun ytimessä on, että kaikissa tapauksissa on kyse ihmisistä (komentajista, suunnittelijoista, toteuttajista), jotka päätyivät tekoihinsa joistain syistä.

Vain tätä kautta voimme yrittää ymmärtää näitä syitä ja konfliktien itseään vahvistavaa logiikkaa. Voimme esittää moraalisia arvostelmiamme ”tasaisemmalla pelikentällä”. Aivan oma kysymyksenasettelunsa on sitten se, millainen moraalinen perspektiivi on mielekäs. Mihin täysin abstrahoitu moraalinen näkökulma lopulta johtaa? Saako tekojen kontekstia ottaa huomioon? Terrorismista keskusteltaessa siitä on tulossa kiellettyä[7]. Blairin näkökulmasta terrorismin yhdistäminen minkäänlaisiin kysymyksiin yhteiskunnallisesta sorrosta tai globaalista eriarvoisuudesta pelaa Al-Qaidan kaltaisten ryhmien pussiin. Kuten sanottua, on olemassa terroritekoja tietoisesti edistäviä ryhmiä, joiden motiivit ovat osin irtaantuneet itseään ruokkivaksi fundamentalismiksi. Blair oli oikeassa siinä, että tämän unohtaminen olisi anteeksiantamattoman naiivia. Mutta tällaisen yhteiskunnallisten epäkohtien ”ideologisen haltuunoton” olemassaolo ei pyyhi pois monien konfliktien suhteita kolonialismin aikakauteen, Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton ulkopolitiikkaan viime vuosisadalla, tai jatkuvaan globaaliin kurjistumiseen. Yksisilmäinen moralisointi loppujen lopuksi luonnollistaa nykyisen valtapoliittisen tilanteen.

Rajausten vastarinta

Tästä tilanteesta ei ole ulospääsyä ulottamalla terroristin nimeke laajemmalle kutsumalla miehitysvaltoja tai ”ennaltaehkäisevää sotaa” käyviä valtioita terroristeiksi. Eikä siitä ole pääsyä menneiden vuosikymmenten tavassa korvata terroristi vapaustaistelijalla, jossa lopulta absoluuttinen pahuus korvataan absoluuttisella hyvällä – ja jolloin inhimillisen kärsimyksen konkretia ja väkivallan moninaiset motiivit on aivan yhtä helppo unohtaa.

Ainoa mahdollisuus on ymmärtää, että tätä ilmiöiden moninaisuutta *ei voi* tarkastella yhtenäisillä kriteereillä. Kuten sanottua, terrorismikeskustelu jumiutuu nykyään yhä useammin kädenvääntöön objektiivisen/universaalin moraalin ja tilannesidonnaisen moraalin välillä – keskusteluun siitä, voidaanko moraalisia väitteitä edes esittää mielekkäästi. Mutta tässä ei ole asian ydin, sillä moraalisia väitteitä esitetään joka tapauksessa ja niistä käydään yhteiskunnallista kamppailua siitä huolimatta, mikä teoreettinen näkemys meillä asiaan on. Tärkeintä on sellaisten maailmaa jakavien kategorioiden purkaminen, jotka mahdollistavat sen rajaamisen yksiselitteisiin moraalisiin leireihin.

Näkyvien itsemurhaiskujen aikana näistä asioista keskusteleminen on yhä vaikeampaa, sillä niin surulliset ja todelliset ihmiskohtalot herättävät vihaa ja epätoivoa (joskin katseemme on tässä kovin valikoiva). Mutta mikäli pysymme helpon tuomitsemisen tiellä, teemme itsellemme karhunpalveluksen. Ensinnäkin hyväksymme sen organisoituneen väkivallan tilanteen, jossa elämme. Toisekseen, pahaksi leimaaminen tekee mahdottomaksi ymmärtää sen, millaisista tilanteista erilaiset väkivaltaiset teot kumpuavat. Terrorismin mystifioiminen luo sen tekijöistä ei-ihmisiä, olentoja, joita voidaan kohdella miten tahansa. Se ylläpitää kategorisia erotteluja kulttuurien ja uskontojen välillä. Ja se estää ymmärtämästä sitä, voisiko kuka tahansa meistä ajautua tekoihin, jotka arkisesta perspektiivistämme käsin tuntuvat käsittämättömiltä.*

Viitteet ja kirjallisuus

* Kiitän Sami Syrjämäkeä oivallisista neuvoista kirjoituksen viimeistelyssä. Tekstin alkuperäinen versio julkaistiin nimellä Terrorismin rajoilla Tampereen yliopiston Näyttelijätieteen laitoksen näytelmän ”Kaihtimet” [kirj. Jean Genet, ohj. Mikko Kanninen] käsiohjelmassa. Näytelmän ensiesitys syyskuussa 2004, Teatterimonttu. Julkaistu verkossa: http://naty.uta.fi/~kanninen/kaihtimet.htm

1. Full text: Blair speech on terror. *BBC News*, online-versio, 16.7. http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/4689363.stm Blair piti puheen Labour-puolueen kansallisessa konferenssissa.
2. Lehdistöesiintymisen tekstistä löytyy otteita mm. Guardian-lehden nettisivuilta: LIVE: Tony Blair's press briefing. *Guardian*, online-versio, 26.7. http://politics.guardian.co.uk/media/story/0,12123,1536366,00.html
3. Olen sivunnut tätä teemaa kolumnissani Luonnonkatastrofin luonto. *niin & näin* 1/2005, s. 31–34.
4. Tony Blairin tapauksessa ”unohtaminen” on tietysti tarkoituksellista. Toki on olemassa tahoja, jotka pyrkivät tietoisesti luomaan yhteistyötä eri ryhmien välillä, luomaan yhteistä identiteettiä ja levittämään tiettyä ideologiaa. Blair kuitenkin astui tämän rajauksen ulkopuolelle puhuessaan terrorismista missä tahansa.
5. Usein terrorismin määritelmään liitetään myös se, että väkivalta voi kohdistua symbolisiin kohteisiin tai tarkoituksellisesti siviiliväestöön. Tämä ei kuitenkaan tunnu olevan välttämätöntä terroristiksi nimeämisessä. Itse asiassa väkivallan käyttökään ei ole välttämätön ehto. Britanniassa 90-luvulla kovennettujen terrorismilakien sallimia keinoja on käytetty etenkin globalisaatiokriitikkoja, ympäristöaktivisteja ja eläinoikeusaktivisteja vastaan.
6. Ks. Syrjämäki, Sami. Ymmärtämättömyyden syyt. *niin & näin* 4/2001, s. 40–41.
7. Britanniassa näin on käymässä hyvin konkreettisesti. Uuteen terrorilainsäädäntöön kaavaillut säädökset ”epäsuorasta yllyttämisestä” *(indirect incitement)* voivat antaa melkoista tulkintavaltaa virkavallalle. Puheet tiettyjen kirjakauppojen sulkemisestä ja järjestöjen lakkauttamisesta viittaavat siihen, kuinka laajoja valtuuksia nämä lait voivat antaa.